

ERYTHRAI İÇİN ATTİK DEKRET¹

SENCER ŞAHİN

Gri-mavi mermerden parça; üst ve alt kısımları kopuk durumda. Taş 1970 yılı Erythrai (bugün Ildırı Köyü) kazı ve araştırmaları sırasında bulunmuş olup bugün İzmir Arkeoloji Müzesi deposundadır.

y. 0,30 m; g. 0,34 m; d. 0,20 m; hy. 0,03 m.

Yazıt stoichedon, her satır 20 harfli.

— — — —

.λησ.....

ντων ἐν [Ἐρ]υθρα[ῖ]ς, [δεδόχθ]-
αι τῷ δήμῳ· μὴ ἐξεῖνα[ι τ]-
ῶν στρατηγῶν διαλλάξαι

5 μηθενὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πό-
λει ἄνευ τοῦ δήμου τῶ Ἀθη-
ναίων· μηδὲ τῶμ φυγάδων, ο-
ὕς ἂν ἐξελάσωσιν Ἐρυθρα-
ῖοι, μηθενὶ ἐξεῖναι κατὰ-

10 γειν ἐς Ἐρυθρὰς ἄνευ τοῦ
δήμου τοῦ Ἐρυθραίων· περ-
ὶ δὲ τοῦ μὴ ἐκδίδοσθαι Ἐρ-
υθραίους τοῖς βαρβάροι-
ς, ἀποκρίνασθαι τοῖς Ἐρυ-

15 θραίοις, ὅτι δέδοκται [τῶ]-
ι δήμῳ τῷ Ἀθηναίων ...

.....

— — — —

¹ 1974 yılı yazında beni Erythrai'da yeni bulunan yazıtları incelemekle görevlendiren sayın Hocam Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'a burada teşekkürlerimi belirtmeyi zevkli bir görev sayıyorum. Yukarıda ele alınan yazıtın içeriğinin tarihi açıdan önemi dolayısıyla bir an önce ilim dünyasına tanıtılması gerekiyordu. Bu sebepten belgeyi Erythrai'da bulunan diğer yazılı buluntuların yayımının gecikeceği düşüncesiyle burada önceden tanıtmayı uygun buldum.

“ - - - -

“Halk Meclisi, Erythrai'daki (durumlar hakkında) karara varmıştır: Komutanlardan hiçbiri, Atina Halkından habersiz, kaledeki kimselerle anlaşma yapmaya izinli değildir. Erythrai'luların sürgüne gönderdiği kimseleri, Erythrai Halkından habersiz tekrar Erythrai'a sokmağa kimse izinli değildir. Erythrai'luların yabancılara teslim edilmemesi hususunda ise, Atina Halkının - - - (bununla ilgili) karar alması Erythrai'lulara garanti edilmelidir - - -”.

Elimize maalesef parça olarak geçen bu dekretin konusu 394-386 yılları arasında Ionya şehirlerinde geçen olaylardan ve bunların neticelerinden oluşmaktadır. Yazıtı kendi tarihi gerçekliği içinde tanımak ve değerlendirmek amacıyla, bu devrin konumuz açısından önem taşıyan olaylarını burada kısaca özetlemeyi uygun buluyorum²

Peloponnes savaşının bitimiyle birlikte Ionya'da birçok şehir Atina'dan kopup Isparta'ya bağlanırlar. Erythrai bu işi daha M. ö. 413 yılında yapmış³ ve o tarihten beri de Ispartalı harmosteslerin yönetiminde bulunmaktadır. 394 yılında Atinalı komutan Konon'un Isparta donanmasını Knidos yakınlarında kesinlikle yenmesinden sonra, birçok Küçük Asya şehirlerinde olduğu gibi Erythrai'da da yeniden demokratik yönetim kurulur⁴, harmostesler ve oligarchlar sürülürler. Bunun üzerine Erythrai Demosu Konon'u *εὐεργήτης καὶ πρόξενος Ἐρυθραίων* olarak onurlandırır⁵.

Konon'un Atina'ya dönüşünden sonra Ionya şehirleri gene Atina - Isparta ve Persler arasındaki sonu gelmez askeri-politik çekişmelerin sahnelendiği yerler olurlar. Buna paralel olarak şehir yönetimleri de demokratlarla oligarchlar arasında sürekli el değiştirir. Sonunda ama, Atina Deniz Birliğini yeniden kurma çabasına girişen Thrasyboulos, Ionya'da her tarafta, bu arada Erythrai'da da şehirleri oligarchlardan temizleyip yerlerine demokratları yer-

² krş. R. Merkelbach, Das attische Dekret für Klazomenai aus dem Jahr 387, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik (Köln) 5, 1970, 32 v.d.

³ Thuk. 8, 14, 2.

⁴ krş. E. Meyer, Geschichte des Altertums 5 (1958), 235.

⁵ H. Engelmann-R. Merkelbach, Inschriften von Erythrai und Klazomenai 6=Sylloge³ 126= Tod, Historical Greek Inscriptions 106.

leştirerek hepsini yeniden Atina'ya bağlamaya muvaffak olur⁶. Bu durum ancak Thrasyboulos'un Aspendos yakınlarında öldürülüşünden⁷ kısa bir süre sonra Isparta ile Persler arasında yapılan ve tarihlere "Kral Barışı"⁸ diye geçen andlaşmaya kadar devam eder. M. ö. 386 yılında yapılan bu andlaşmayla birlikte, gerek Ionya şehirlerinin bağımsızlık çabaları, gerekse Atina'nın bu şehirler üzerindeki egemenlik iddiaları hepten yok olur ve Anadolu tümüyle Pers hakimiyeti altına girer.

Tıpkı komşu şehir Klazomenai için olan M. ö. 387 yılına ait attik dekret gibi⁹ elimizdeki dekret te bu barış andlaşmasından kısa bir süre önce, yani Thrasyboulos'un Anadolu'daki operasyonları sırasında yazılmış olsa gerektir. İki dekretin içerikleri arasındaki yakın benzerlikler, bu yıllarda her iki şehirde aşağı yukarı aynı politik durumların hüküm sürdüğünü kanıtlamaktadır. Kendilerini Atina'nın tabii müttefiki sayan demokratlar, yönetimi tekrar ellerine geçirmiş durumdalar. Oligarchlar ya sürülmüş ya da ellerine geçirdikleri mevkilerde direnmelerine halâ devam etmektedirler. Öte yandan Isparta'lılarla Persler arasındaki sıkı ilişkilerden kuşkulanan demokratlar Atina'nın yardım ve korumasına her zamankinden daha çok ihtiyaç duymaktadırlar. Görünüşe göre demokratlar bu durumda Atina'ya bazı tavizlerde bulunmak, buna karşılık ta Erythrai'nın "yabancılara" (Perslere) teslim edilmemesi hususunda Atina'dan garanti almak amacını gütmektedirler.

Erythrai hakkında olan attik dekretin bugün elimizdeki kısmı sadece "polis'teki kimseler" (şüphesiz oligarchlar) ile sürgünler hakkındaki şartları içermektedir. Satır 3-7 ye göre (Atinalı) strateglerden hiçbiri "kaledeki" kimselerle, Atina Halkının izni olmaksızın anlaşma, sözleşme yapamaz. Görünüşe göre polis (yani akropolis = kale) halâ oligarchların elinde olup demokratlar ve bir Atina yardım birliği şehrin geri kalan kısmını ele geçirerek kaleyi kuşatmış durumdalar. Bu durumu şüphesiz Klazomenai dekretinde (satır 8-11) adadaki demokrat Klazomenai'lılarla "Chiton" daki

⁶ krş. E. Meyer a.e. 258.

⁷ Xen. Hell. 4, 8, 30; Diod. 14, 99, 4.

⁸ Xen. Hell. 5, 1, 31; E. Meyer a.e. 5, 263 v.d.; E. C. Welskopf, Hellenische Poleis 2, 1032 v.d.

⁹ Engelmann—Merkelbach a.e. 502=Sylloge 3 136= Tod, Greek Hist. Inscr. 114—I. G. II 2 28; krş. dn 2.

kimseler (oligarchlar) arasındaki politik çekişmeyle karşılaştırabiliriz.

Elimizdeki dekretin 7-11. satırlarına göre, stratejilerden hiçbiri “sürgüne gönderilenleri” (oligarchları) Erythrai’lıların izni olmaksızın tekrar şehre sokmağa izinli değildir. Buna tekabül eden bir şartı da keza gene Klazomenai dekretinde (satur 11-13) bulmaktayız.

Metnimizin 7. satırındaki $\mu\eta\delta\acute{\epsilon}\ \tau\acute{\omega}\mu\ \varphi\upsilon\gamma\acute{\alpha}\delta\omega\nu\ \text{---}\ \text{---}\ \kappa\alpha\tau\acute{\alpha}\gamma\epsilon\iota\nu$ ifadesi pek açık değil. Bu satırı muhtemelen şöyle anlamak gerekiyor: $\mu\eta\delta\acute{\epsilon}\ \tau\acute{\omega}\mu\ \varphi\upsilon\gamma\acute{\alpha}\delta\omega\nu\ \dots\ (\mu\eta\delta\acute{\epsilon}\nu\alpha)\ \mu\eta\delta\epsilon\nu\iota\ (\tau\acute{\omega}\nu\ \sigma\tau\tau\alpha\tau\eta\gamma\acute{\omega}\nu)\ \acute{\epsilon}\xi\acute{\epsilon}\iota\nu\alpha\iota\ \kappa\alpha\tau\acute{\alpha}\gamma\epsilon\iota\nu\ \epsilon\iota\varsigma\ \text{Ἐρυθράς}.$

Atina ile Erythrai arasındaki bir andlaşmayı dile getiren bu dekretin, politik ve ekonomik şartları içeren en önemli kısmı maa-lesef kayıptır. Ama adı geçen Klazomenai dekreti ile arasındaki benzerlikleri göz önünde tutarsak, Erythrai’ın da tıpkı Klazomenai gibi¹⁰, Atina’ya yüzdebeşlik birlik vergisini ($\epsilon\lambda\kappa\omicron\sigma\tau\acute{\eta}$) ödemeye razı olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Öte yandan, Erythrai’da süregelen kazıların birçok yeni buluntular yanı sıra, bu ve buna benzer birçok eksik belgeye de tamamlayıcı bilgiler kazandıracağı ümit olunmaktadır.

Münster/Ankara

¹⁰ Yukarda a.e., satur 7-8.